

Martes historie

Marte er hovedpersonen i Det aller fineste av Anna Bache-Wiig. Her kan du lese mer om romanen og 1980-tallet hvor handlingen foregår.



Marte bestemmer seg for å gå med freakerskjerf og vest for å skille seg ut fra alle sossene., Foto: Nina Rundgren, Eier: Kilden.

«De snakket liksom ikke til meg, selv om jeg gikk rett ved siden av dem. Alle var blitt annerledes i det siste. Hvis jeg sa noe, så de bare fort på meg, akkurat som om det forstyrret dem. De hadde vært på Saga. Jeg hadde spurt Tobias hva han skulle i helgen, han hadde ikke sagt at han skulle på kino. Kanskje han ikke visste det da. Jeg puttet en Haribo i munnen, den smakte ikke særlig godt.»

Hva har skjedd? Plutselig er det akkurat som om Gabi ikke vil ha noe mer med meg å gjøre. Hva har jeg egentlig gjort galt? Vi var jo bestevenninner før.

Jeg heter Marte, har fylt fjorten år, og skulle ønske alt var som det var før. Sånn som i fjor, for eksempel uka etter at vi hadde begynt på ungdomsskolen. Da var Gabi, Markus, Tobias og jeg på Peppe's pizza for å feire bursdagen til Gabi. Jeg husker at jeg liksom så oss utenfra og tenkte at vi var en kul gjeng, vi fire. Vi var som de ungdommene i deodorant-reklamen, som trenger seg sammen under en stor paraply. «Alltid plass til en som bruker Sterilan». Vi stod sammen, vi fire.

Men nå?

I tiden: 1980-tallet

Fakta om prosjektet "Opprørske jenter i litteraturen"✓

Tekstene under dette temaet ble skrevet i samarbeid med Foreningen !les i 2009. Målet var å løfte fram forfatterskap, bidra til å utvide tekstuniverset ungdom møter og stimulere til leseglede blant ungdom. Målet var dessuten å formidle norgeshistorie med et kvinneperspektiv.

Prosjektet var støttet av Norsk kulturråd og Fritt Ord. Referansegruppa besto av etnolog Kari Telste, historiker Anne Gamme, bibliotekar Mari Eeg-Vilnes, forfatter Ingelin Røssland, samt litteraturviterne Elin Havelin Rekdal og Tonje Vold.

Marte i boka Det aller fineste vokser opp i Norge på slutten av 1980-tallet, tiåret da a-ha ble verdenskjente med låta Take on me, Bobbysocks vant Grand Prix for Norge og datamaskinene begynte å komme inn i norske hjem. Overgangen mellom 1970- og 1980-tallet beskrives ofte som et skifte fra et svært politisk tiår med aktive ungdomsbevegelser til en periode da engasjementet ebbet mer ut. 1980-tallet markerte også slutten på en lang etterkrigstid, og endte med murens fall i Tyskland i 1989.

Skulderputer og hockeysveis

Deler av populærkulturen tok nye vendinger på 1980-tallet. Såpeserier som «Dynastiet» og krimserier som «Derrick» og «Miami Vice» ble svært populære TV-programmer.

I musikkens verden slo blant andre Michael Jackson og Madonna igjennom, og begrepet rapmusikk ble introdusert. Tiåret var preget av popmusikk, ofte med en spesiell sound som fremdeles omtales som «80-tallsmusikk».



Såpeserier som «Dynastiet» og krimserier som «Derrick» og «Miami Vice» ble svært populære TV-programmer.

Fakta: Hvem er Marte?



Marte går på ungdomsskolen og er hovedpersonen i romanen Det aller fineste av Anna Bache-Wiig. Den kom ut i 2003, men handlingen foregår på slutten av 1980-tallet. Marte bor i Bærum, sammen med foreldrene sine. Hun er freaker, drømmer om å bli musikalstjerne og om Patrick Swayze i filmen Dirty Dancing.

Den kosmetiske plastindustrien eksploderte. Karrierekvinnene banet seg vei med stiletthæler, spisse skulderputer og rosa filofax. Hullete og steinvaska jeans, joggedresser, korte dressjakker med skulderputer og pastellfarger både til gutter og jenter var noe av det som var populært. Hockeysveis eller fønet og fyldig sveis gjaldt for gutta, mens jentene gjerne gikk med høye hestehaler eller kreppet hår med tøyfiller i.

Mange av de som var ungdommer på 1980-tallet vil sikkert også kjenne igjen klærne Martes gjeng i Bærum bruker; Levis 501, BALL-genser, seilersko og bestemorstøvletter.



Karrierekvinnene banet seg vei med stiletthæler, spisse skulderputer og rosa filofax.

Turbulens

Statistisk sentralbyrås oversikt Sosiale indikatorer 1980-1995: Velferdsutviklingen de siste 15 år gir på flere områder inntrykk av at 80-tallet var et turbulent tiår, med til dels store sosiale endringer. Fokuset på likestilling og kvinnefrigjøring som for alvor var blitt satt på dagsorden på 70-tallet, ga resultater både i den private sfære og innenfor utdanning og arbeidsliv. Endringene i familiemønstre var betydelige i løpet av dette tiåret, med en sterk økning i antall skilsmisser og samboerforhold.

Fakta: Anna Bache-Wiig



Anna Bache-Wiig ble født i 1975 og vokste opp i Bærum. Hun er kjent som både skuespiller og forfatter. Hennes skuespillerkarriere startet med NRKs ungdomsserie Borgen skole i 1988. Hun er utdannet ved Romerike Folkehøgskole og Statens Teaterhøgskole.

Bache-Wiig debuterte som forfatter i 2003 med romanen Det aller fineste, en bok som handler om en tenårings tilværelse på slutten av 1980-tallet. Marte og venninnene hennes forsøker å mestre en verden hvor de sosiale spillereglene forandrer seg nærmest over natten.

Anna Bache-Wiig skildrer livet som fjortis gjennom en verden som mange vil kunne kjenne seg igjen i. Romanen kan minne om filmen Fucking Åmål – et sårt, men samtidig humoristisk portrett av unge mennesker og av hvordan man holder hverandre nede når man egentlig burde ledd og trøstet hverandre.

Endringene på arbeidsmarkedet var også store. I løpet av 80-tallet nærmet kvinner og menn seg når det gjaldt deltakelse på arbeidsmarkedet, og kvinner økte sin totale mengde arbeidstid. Mens forskjellen i andelen sysselsatte kvinner og menn var drøye 28 prosentpoeng i 1980, var den i 1994 redusert til knapt 11 prosentpoeng.

Den gruppen som fremfor noen økte sin yrkesdeltakelse var mødre med små barn. Økningen av ungdom som tok høyere utdanning var også eksplosiv. I 1981 passerte andelen kvinner i alderen 19 til 24 som tok høyere utdanning andelen mannlige studenter i samme aldersgruppe.

Politisk skjedde det også endringer. Mange flere kvinner kom inn i politikken, og Norge fikk sin første – og foreløpig eneste – kvinnelige statsminister med Gro Harlem Brundtland fra Arbeiderpartiet i 1981. Kvinneandelen i Stortinget økte fra 9 prosent i 1969 til 36 prosent i 1987.

1980-tallet omtales likevel ofte som høyebølgens tiår. Gro Harlem Brundtland satt kun 8 måneder i sin første regjeringsperiode. Ved stortingsvalget i september 1981 fikk Høyre den største fremgangen i partiets historie, og Kåre Willoch ble leder for den første rene Høyre-regjeringen siden 1926.

Oppgang og krise

1980-tallet var også en periode med store økonomiske svingninger. Etter et kortvarig økonomisk tilbakeslag først i tiåret, var det oppgangstider fra 1983 med stor investeringsaktivitet og store økninger i både offentlig og privat forbruk. Den såkalte jappekulturen bredte om seg, med fokus på individualistiske holdninger og personlig gevinst.



Da Gro Harlem Brundtland presenterte sin «kvinneregjering» på Slottsbakken i 1986, ble det selve symbolet på at Norge var på topp i likestilling i politikken.

Oppgangen varte derimot ikke så lenge. Sommeren 1987 var det tegn til omslag i norsk økonomi, og landet gikk inn i en økonomisk krise som skulle bli relativt langvarig, selv om det var svingninger i perioder. Det ble nedgang i investeringene i næringslivet, nedgang i boliginvesteringene, lavere vekst i BNP og dramatisk økning i arbeidsledigheten, spesielt fra 1989 og i begynnelsen av 1990-årene.

“

Den såkalte jappekulturen bredte om seg, med fokus på individualistiske holdninger og personlig gevinst.

Subkultur

Selv om 80-tallet ofte karakteriseres som et upolitisk tiår fantes det også subkultur blant ungdom som sto i opposisjon til den rådende samfunnskulturen. Miljøbevegelsen vant terreng. Natur og Ungdom fikk en vekst i antall medlemmer, og var ofte synlige i den offentlige debatten.



Pønken kom til Norge på slutten av 1970-tallet og sto sterkt i miljøene som etablerte selvstyrte ungdomshus i flere byer. Foto: Wikimedia Commons

I boka *Det aller fineste* ser vi blant annet at miljø begynner å bli et aktuelt spørsmål gjennom at klassen til Marte får i oppgave å skrive skolestil om miljøvern.

Pønken kom til Norge på slutten av 1970-tallet og sto sterkt i miljøene som etablerte selvstyrte ungdomshus i flere byer. UFFA ble etablert i 1981, da rundt 200 ungdommer okkuperte et hus i Trondheim sentrum. I Oslo ble Blitz-huset etablert i 1982. Det skjedde etter flere demonstrasjoner og krav om et selvstyrt ungdomshus.

Ungdommene som var en del av disse bevegelsene eller følte seg knyttet til dem markerte det også gjerne stilmessig. Marte skiller for eksempel mellom sossene og freakerne på skolen og bestemmer seg etter hvert for å gå med freakerskjurf og vest for å skille seg ut fra alle sossene. 80-tallet bød på skulderputer og hockeysveis, men islender og politiske buttons var også tidsriktig.

Se også

- [Kvinneres inntog i norsk politikk: Kvinnemakt og likestillingspolitikk 1970–1990](#)
- [Norges første kvinnelige statsminister: Gro Harlem Brundtland forteller](#)

OPPRØRSKE JENTER I LITTERATUREN

Av Siri Lindstad, Marte Ericsson Ryste og Anja Enger, 2009

Last ned  | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 23. oktober 2026, kl. 00.46 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.